

ระบบนิเวศการจัดการความรู้เพื่อสืบสานและอนุรักษ์
ศิลปหัตถกรรมเรือกอและจำลองในชุมชนศิลปาชีพ
ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส*
(Knowledge Management Ecosystem to
Convey and Preserve Arts and Crafts, Kolae
Boat Model, in the Royal Craft Community,
Khok Khian, Muang, Narathiwat Province)

อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง**

(Abdullah Chelong)

มารีกี มะเต็ง***

(Mareekie Madeng)

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยการพัฒนาระบบการจัดการ
ความรู้เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น กรณีศึกษา เรือกอและ
จำลอง ในเขตพื้นที่ชุมชนศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ตำบลโคกเคียน อำเภอ
เมือง จังหวัดนราธิวาส ภายใต้ทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สัญญาเลขที่ LIA6502121S.

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่ (Assistant Professor, Dr., Faculty of Liberal Arts,
Prince of Songkla University, Hatyai Campus).

*** อาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี (Lecturer, Faculty of Science and Technology,
Prince of Songkla University, Pattani Campus).

Received: January 12, 2024

Revised: October 12, 2024

Accepted: November 21, 2024

บทความวิจัย

วิชาการ

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบนิเวศการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองในเขตพื้นที่ชุมชนศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี คือ การสนทนากลุ่มและการวิเคราะห์เอกสาร กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง จำนวน 16 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีที่หลากหลาย คือ การยืนยันข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์ ตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีหลังการวิเคราะห์ และตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าระบบนิเวศการจัดการความรู้ เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองในพื้นที่ชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย 4 หลักการ 1) หลักการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง 2) หลักนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง 3) หลักการเพิ่มทักษะสำคัญในการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง และ 4) หลักการมีส่วนร่วมและชุมชนเข้มแข็งเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง

คำสำคัญ: ระบบนิเวศการจัดการความรู้, การสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรม, เรือกอลและจำลอง, จังหวัดนราธิวาส

ABSTRACT

This qualitative research aimed to investigate the knowledge management ecosystem for conveying and preserving the arts and crafts of the Kolae boat model, with a foundation for the promotion of supplementary occupations under the Royal patronage of Her Majesty Queen Sirikit in Khok Khian, Muang, Narathiwat Province. The data was collected using two methods: group discussion and document analysis with 16 key informants. The data was analysed using content analysis and validated in a variety of methods: data confirmed during the interview; data triangulated after the analysis, and verified by experts. The results of the analysis are presented descriptively.

The results revealed that the knowledge management ecosystem to convey and preserve the arts and crafts of Kolae boat model in the Ban Thon community must consist of 4 principles: (1) Learning principle for the continuation and preservation of the arts and crafts of the Kolae boats; (2) Learning management innovation for the continuation and preservation of the arts and crafts of the Kolae boats; (3) Upskills the knowledge management for the continuation and preservation of the arts and crafts of the Kolae boats; and (4) Participation and a strong community for the continuation and preservation of the arts and crafts of the Kolae boats.

Keywords: Ecosystem Knowledge Management, Conveying and Preserving Arts and Crafts, Kolae Boat Model, Narathiwat

บทนำ

การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม ถือเป็นการเชื่อมโยงความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ ปรากฏการณ์ที่แสดงอย่างชัดเจนหรือไม่ชัดเจนในพื้นที่ความสัมพันธ์ของผู้คน พื้นที่ และเวลา เพื่อให้สามารถสร้างแนวความคิดที่ผ่านการจัดการอย่างเป็นระบบให้เป็นแนวความคิดรวบยอด เพื่อสร้างการอธิบายความรู้ที่กระจัดกระจายให้มีอำนาจที่สูงขึ้น การจัดการความรู้เหมือนกับการทำงานสังคมศาสตร์ที่จะต้องยกระดับนามธรรมไม่ให้หลุดลอยออกไปจากรูปธรรม (Kanchanapan, 2017) ที่ผู้วิจัยนำเสนอเช่นนี้เพื่ออธิบายว่า การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมในชุมชนจะช่วยยกระดับคุณค่า ความหมายของวัฒนธรรมชุมชนให้สูงขึ้น โดยนำเอาทุนทางวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนทางสังคมในชุมชนมาเชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกัน อันรวมถึงผู้คน ความเชื่อ ประเพณี ภาษา ขนบธรรมเนียม ค่านิยม ความรู้ ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนมาเป็นระบบนิเวศในการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม ที่ทุกองค์ประกอบมีบทบาทในการเกื้อหนุนและหล่อหลอมวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน อันเป็นการรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถปรับตัวและอยู่รอดได้ตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย (Swangshod, 2018; Sangkaphan et al. 2018)

“เรือกอและจำลอง” ถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวประมงในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส ที่มีพื้นเพรากฐานความรู้มาจากการประสบการณ์การดำเนินชีวิตที่สืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ต่อยอด ดัดแปลงจนประกอบร่างเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม และเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมในเวลาต่อมา จนสามารถสร้างมูลค่ามหาศาลทางเศรษฐกิจและนำไปสู่การสร้างกระบวนการทัศน์ทุนนิยมของชุมชน โดยมองทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นวัตถุดิบเป็นวัตถุดิบที่ดั่ง จนกระบวนการทัศน์ดั้งเดิมที่เชื่อว่าเรือกอและคือจิตวิญญาณของชุมชนได้เลือนหายไปพร้อมกับกระบวนการทัศน์ทุนนิยม และเมื่อครั้งเกิดวิกฤติระบาดของโควิด 19 จึงเห็นรอยร้าวที่อยู่ภายใต้กระบวนการทัศน์ของชุมชนเกิดความสั่นคลอน ถดถอย ไม่แน่นอน เกิดภาวะความยากจน ไม่สามารถพึ่งพาตนเองอย่างเฉียบพลัน มีหน้าซ้ำเกิดการชะงักงันของความรู้ทางวัฒนธรรม รวมถึงเครือข่ายทางวัฒนธรรมในชุมชน ที่ค่อย ๆ เลือนหายไปพร้อม ๆ กับโคกนาฏกรรมใหญ่ของการระบาด มีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ยังคงดำรงไว้ซึ่งความรู้ทางวัฒนธรรม

เช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในพื้นที่ และในผู้คนของชุมชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเข้าไปจัดการความรู้ ทั้งนี้เพื่อ การสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอกและจำลองให้เร็วที่สุดก่อนที่จะทุกอย่าง จะสาบสูญไป (UNDP, 2022; Manager Online, 2023; Office of the Special Committee for the Coordination of Thai Royal Initiatives, n.d)

อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าชุมชนไม่มีกระบวนการจัดการความรู้เลย เพราะโดยธรรมชาติของชุมชนนั้นคือเจ้าของความรู้และมีความเชี่ยวชาญเฉพาะใน ภูมิปัญญา ชุมชนมีความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมของตนทั้งสิ้น แต่ประวัติศาสตร์ ที่กล่าวถึงการสูญหายของทุนทางวัฒนธรรมในอดีตก็เป็นบทเรียนให้คนรุ่นหลังได้ เรียนรู้ว่า การไม่จัดการความรู้อย่างเป็นระบบอาจนำไปสู่การสูญหายทางวัฒนธรรม ก็อาจเป็นไปได้ โดยเฉพาะในยุคความไม่แน่นอน ผันผวน เพราะบางอย่างปัจจุบัน ทุน วัฒนธรรมของชุมชนกำลังทับซ้อนอยู่กับการคุกคามและผลประโยชน์ทางการเมือง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ การขาดจริยธรรมของมนุษย์ การ แบ่งตัวของสังคม รวมถึงความเหลื่อมล้ำที่มีมากขึ้น ล้วนได้ก่อให้เกิดทุนทางวัฒนธรรมใน ชุมชนเกิดความไม่แน่นอนและซับซ้อนในชุมชนอย่างปฏิเสธไม่ได้

บทความวิจัยนี้ จึงฉายภาพให้เห็นระบบนิเวศการจัดการความรู้เพื่อการสืบ สานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอกและจำลองในจังหวัดนราธิวาส โดยหวังให้เป็น เครื่องมือสำคัญในการมองฉากทัศน์การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนอย่าง รอบด้าน และให้ความสำคัญกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐาน สำคัญของความรู้ กล่าวคือ การจัดการความรู้ในที่นี้กระทำขึ้นภายใต้ความ พอประมาณ อันหมายถึงการจัดการความรู้ที่ใช้พลังการมีส่วนร่วมที่มีอยู่ในชุมชนเป็น ทุนในการสร้างระบบนิเวศการจัดการความรู้ ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีสติใน การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมชุมชน มีความรู้รอบด้านถึงการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ อาจส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน และยิ่งกว่านั้นระบบนิเวศการจัดการความรู้ เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอกและจำลองนี้ จะกลายเป็นคุณธรรม ที่สำคัญในการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาระบบนิเวศการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาระบบนิเวศการจัดการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมในชุมชน อันเป็นต้นแบบในการจัดความรู้แบบมีส่วนร่วม ในการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองในเขตพื้นที่ชุมชนศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายประกอบด้วย การสังเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้การสนทนากลุ่มเกิดแนวคิด และแสดงประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยการสนทนากลุ่มกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เลือกกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 16 คน ทั้งนี้ในการสนทนากลุ่มได้กำหนดให้มีการแยกกลุ่มสนทนาเป็น 3 กลุ่มตามความถนัดและเชี่ยวชาญ เพื่อให้สามารถได้ข้อมูลที่หลากหลายและลงรายละเอียดได้อย่างลึกซึ้ง ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1) ช่างเรือกอลและจำลอง จำนวน 5 คน โดยคัดเลือกจากตัวแทนศูนย์เรือกอลและจำลอง หรือ ผู้ประกอบกิจการด้านเรือกอลและจำลองในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

กลุ่มที่ 2) นักวิชาการด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมชุมชน จำนวน 5 คน โดยคัดเลือกจากตัวแทนนักวิชาการที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชน และมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาอาชีพเรือกอลและจำลอง โดยกำหนดเป็น (1) นักวิชาการที่ปฏิบัติงานจากพัฒนาชุมชนจังหวัด (2) นักวิชาการจากวัฒนธรรมจังหวัด

- (3) นักวิชาการด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นจากมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ และ
(4) นักวิชาการด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
ปัตตานี

กลุ่มที่ 3) เยาวชนผู้ที่มีประสบการณ์และคุ้นเคยกับการทำเรือกอและจำลอง
ในชุมชน จำนวน 6 คนโดยคัดเลือกจากตัวแทนเยาวชนในพื้นที่ตำบลโคกเคียน
อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษาที่มี
ความรู้ความสามารถ และมีความชอบในงานเรือกอและจำลอง

หลังจากที่ผู้วิจัยดำเนินการประชุมกลุ่มจนกระทั่งได้ข้อมูลเบื้องต้นและมีอำนาจ
ในการวิเคราะห์ (Information Power) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาถอดข้อความแบบคำ
ต่อคำ (Verbatim Transcriptions) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิง
เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุปจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นจากการสังเคราะห์
เอกสารร่วมด้วย ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการยืนยันข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์กลุ่ม
และตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีหลังจากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาว่าแตกต่างกันน้อย
เพียงใดกับแนวคิดทฤษฎีด้านการจัดการความรู้ โดยมุ่งเน้นเป้าหมายเพื่อให้เกิดระบบ
นิเวศการจัดการความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย
1) การสร้างความรู้ 2) การจัดเก็บความรู้ 3) การแพร่กระจายความรู้ 4) การนำ
ความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Viriyapinit, 2013) รวมถึงแนวคิดด้านนวัตกรรมจัดการ
เรียนรู้ แนวคิดการพัฒนาคนยุคในศตวรรษที่ 21 และแนวคิดเข้าด้วยการมีส่วนร่วม
หลังจากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์
(Descriptive Analysis) และนำไปตรวจสอบเพื่อยืนยันความเหมาะสมของระบบ
นิเวศการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอและจำลอง
ในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส โดยให้
ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้และวัฒนธรรมชุมชน จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความ
ใกล้ชิดและสนใจในงานวัฒนธรรมของชุมชน และได้รับการเสนอชื่อผ่านการสนทนา
กลุ่มเป็นผู้ตรวจสอบเนื้อหา โดยสังเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับขอบเขตการศึกษา
ตามขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้ หลังจากนั้นมาปรับปรุงแก้ไขตาม
ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้การวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการ
จริยธรรมวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลา

นครินทร์ รหัสหนังสือรับรอง PSU IRB 2023 - LL - Libarts - 026

ผลการศึกษา

จากการเก็บข้อมูลพบว่า ระบบนิเวศการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอกและจำลองในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส แบ่งออกเป็น 4 หลักการ 23 ประเด็นหลัก (Themes) และ 58 ประเด็นย่อย (Sub - theme) เกี่ยวข้อง ดังตารางท้ายนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลระบบนิเวศการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอกและจำลองในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ระบบนิเวศ	ประเด็นหลัก (Themes)	ประเด็นย่อย (Sub - theme)
หลักการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอกและจำลอง	กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเรียนรู้ให้ชัดเจน	กลุ่มเป้าหมายในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอกและจำลองในระดับบุคคล
		กลุ่มเป้าหมายในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอกและจำลองในระดับกลุ่ม
		กลุ่มเป้าหมายในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอกและจำลองในระดับชุมชน
	กำหนดความรู้ที่จะจัดการความรู้ให้ชัดเจน	ความรู้ในเชิงรูปธรรมที่จับต้องมองเห็นได้ง่าย
		ความรู้ในเชิงนามธรรมที่จะต้องผ่านการตีความให้ความหมาย
		ข้อมูลความรู้ทั้งที่เป็นเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ระบบนิเวศ	ประเด็นหลัก (Themes)	ประเด็นย่อย (Sub - theme)
หลักการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปะ ทัศนกรรม เรือกอลและจำลอง	กำหนดให้จัดเก็บความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ	รูปแบบในการบันทึกข้อมูลความรู้ที่มีความชัดเจนและง่ายต่อการนำความรู้ไปใช้
		การตีความ และวิเคราะห์ความรู้ต้องอาศัยประสบการณ์หรือคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในชุมชน
		แหล่งจัดเก็บความรู้ต้องสามารถจัดเก็บได้ทั้งในรูปแบบกายภาพและโลกเสมือน
	กำหนดวิธีการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบและมีโครงสร้างหน้าที่ที่ชัดเจน	กำหนดให้ชัดเจนว่าใครเป็นผู้ส่งสาร ผู้ถ่ายทอดความรู้
		กำหนดขนาดของความรู้หรือข้อมูลของความรู้ให้ชัดเจนก่อนถ่ายทอดความรู้
		กำหนดให้ช่องทางการถ่ายทอดความรู้ ผ่านตัวบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อชุมชน หรือ สื่อทางเลือก
		กำหนดให้ชัดเจนว่าใครเป็นผู้รับความรู้เพื่อสามารถติดตามผลการรับรู้ในขั้นต่อไป
		ติดตามหรือประเมินว่าความรู้ที่ได้เป็นอย่างไร

ระบบนิเวศ	ประเด็นหลัก (Themes)	ประเด็นย่อย (Sub - theme)
หลักนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกลและจำลอง	การเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน	ภูมิวัฒนธรรม เรื่องเล่าว่าด้วยเรือกลและจำลอง
		ความรู้เชิงเทคนิคในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกลและจำลอง
		ประวัติศาสตร์ชุมชนที่เชื่อมโยงกับการดำรงอยู่ของเรือกลและจำลอง
	การเรียนรู้เชิงระบบ	การสรุปรวบยอดของข้อมูลแบบมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน
	การเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร	สร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้สื่อประเภทบุคคล
		สร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้สื่อประเภทกิจกรรม
	การเรียนรู้โดยใช้ MICE เป็นฐาน	การจัดเวทีเสวนาชุมชนในประเด็นการสืบสานและอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง
		การมอบรางวัลผู้สืบสานและอนุรักษ์ในชุมชนและขยายสู่กลุ่มภายนอก
		การยกระดับข้อมูลในการสืบสานและอนุรักษ์ที่ทันสมัย
		การจัดการแสดงความสำเร็จและฉาบทักษีอนาคตในการสืบสานและอนุรักษ์ที่ทันสมัย

ระบบนิเวศ	ประเด็นหลัก (Themes)	ประเด็นย่อย (Sub - theme)
หลักการเพิ่มทักษะสำคัญในการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกลและจำลอง	ความคิดสร้างสรรค์	เสนอแนะในการทำงานเพื่อแสดงให้เห็นถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกลและอย่างต่อเนื่อง
		ใช้ความคิดในการออกแบบวิธีการสืบสานและอนุรักษ์เรือกลและจำลองที่หลากหลายผ่านเครือข่ายที่หลากหลาย
		วิเคราะห์ ประเมินเพื่อสะท้อนความคิดสร้างสรรค์ในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกลและอย่างต่อเนื่อง
	การคิดวิเคราะห์	สามารถวางแผน จัดลำดับความสำคัญในการจัดการหรือแก้ไขปัญหาในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกลและจำลองได้อย่างมีเหตุผล
		มีกระบวนการคิดที่ใช้หลักการเพื่อพิจารณาไตร่ตรอง บนพื้นฐานข้อมูล หลักฐาน
		เข้าใจจุดมุ่งหมายในการคิด สามารถวิเคราะห์ตีความข้อมูล รวมถึงสรุปผลได้อย่างน่าเชื่อถือ
	การใช้เทคโนโลยี	มีความรู้ความสามารถในใช้โปรแกรมพื้นฐานทางคอมพิวเตอร์ได้
		นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบเทคโนโลยีเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์เรือกลและจำลองได้
		มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี

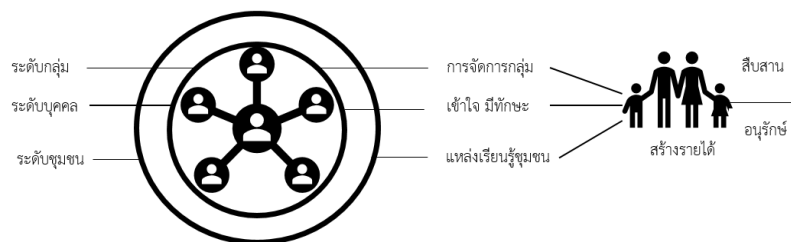
ระบบนิเวศ	ประเด็นหลัก (Themes)	ประเด็นย่อย (Sub - theme)
หลักการเพิ่มทักษะสำคัญในการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกลและจำลอง	การสื่อสาร	เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของการสื่อสารในปัจจุบัน
		เข้าใจกระบวนการสื่อสารและฝึกฝนทักษะการสื่อสารได้ทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง
	การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม	เคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการปฏิบัติตัวของผู้คน
		ค้นหาความรู้ทางวัฒนธรรมจากการได้พูดคุยพร้อมทั้งเข้าใจแก่นแท้ของความแตกต่าง
	การปรับตัวและการยืดหยุ่น	สามารถปรับตัวเข้ากับบทบาทที่แตกต่างกับงานที่ตนเองสนใจหรือคุ้นเคยได้
		มีความรู้ ความเข้าใจในการสร้างความสมดุลเพื่อรับมือกับความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น
	การเป็นผู้ประกอบการ	เข้าใจวงจรชีวิตของผู้ประกอบการชุมชนเพื่อชุมชน
		การสร้างไอดีธุรกิจใหม่เพื่อส่งเสริมรายได้ชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชน
	การคิดเชิงนวัตกรรม	เข้าถึงข้อมูลของสถานการณ์ของการสืบสานและอนุรักษ์เรือกลและจำลอง
		วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสร้างแนวคิดเพื่อการพัฒนาการสืบสานและอนุรักษ์เรือกลและจำลอง
		การนำไปทดลองใช้อย่างต่อเนื่องเพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกลและจำลอง

ระบบนิเวศ	ประเด็นหลัก (Themes)	ประเด็นย่อย (Sub - theme)
หลักการมีส่วนร่วมและชุมชนเข้มแข็งเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอและจำลอง	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นที่ปรึกษาและสนับสนุน	มีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสืบสานและอนุรักษ์
		อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์
	หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม	ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชน
		ส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจในวัฒนธรรมชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์สำคัญ
	มัสยิดทำหน้าที่ในการดูแลชุมชนผ่านหลักความเชื่อ	เสริมสร้างความเข้มแข็งโดยใช้หลักความเชื่อว่าด้วยการดูแลชุมชน สังคม
		เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมในมิติทางความเชื่อเพื่อให้วัฒนธรรมชุมชนยังคงดำรงอยู่
	ศูนย์ศิลปาชีพเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาทักษะ	สนับสนุนการพัฒนาทักษะฝีมือของครูศิลปาชีพในชุมชน
		ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวกับพระราชดำริ
	หน่วยงานด้านกฎหมายและจริยธรรมเข้ามาดูแลความถูกต้อง	มีบทบาทในการปกป้องสิทธิและคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน
		สนับสนุนให้ดำเนินการสืบสานและอนุรักษ์บนหลักการจริยธรรมที่ถูกต้อง

ระบบนิเวศ	ประเด็นหลัก (Themes)	ประเด็นย่อย (Sub - theme)
หลักการมีส่วนร่วมและชุมชนเข้มแข็งเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง	สร้างและให้โอกาสผู้ประกอบการในชุมชน	สนับสนุนและขยายโอกาสทางเศรษฐกิจให้ชุมชน
		สร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวชุมชน
	สื่อมวลชนเข้ามาสื่อสารข้อมูล	การสื่อสารภาพลักษณ์และสร้างพลังการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าว
	โรงเรียนในชุมชนทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงเพื่อให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้	มีบทบาทในการสอนและสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับเยาวชน
		เชื่อมโยงและออกแบบการเรียนรู้กับวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลองที่หลากหลาย

จากตารางข้างต้นเป็นการสะท้อนผลการวิเคราะห์ข้อมูลระบบนิเวศการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ ประกอบด้วย 1) หลักการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง 2) หลักนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง 3) หลักการเพิ่มทักษะสำคัญในการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง และ 4) หลักการมีส่วนร่วมและชุมชนเข้มแข็งเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง ทั้งนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดผลการวิจัย ดังนี้

ประเด็นหลักที่ 1 หลักการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง เป็นหลักการแรกที่ต้องใช้ในการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลอง โดยมีประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้อง 4 ประการ ประกอบด้วย **ประการแรก** ในการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลองมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถออกแบบวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับช่วงวัย ลักษณะธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมาย โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับบุคคล โดยให้แต่ละบุคคลมีความเข้าใจ มีทักษะที่เกี่ยวข้องกับศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง ทั้งนี้ต้องมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายระดับบุคคลให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ 2) ระดับกลุ่ม กำหนดเป้าหมายในการส่งเสริมความรู้และการเข้าใจในการจัดการกลุ่มศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองในระดับกลุ่ม โดยมุ่งเน้นให้สามารถรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ออกแบบแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อการเป็นกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยในชุมชนได้ 3) ระดับชุมชน กลุ่มเป้าหมายในระดับชุมชนมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายทั้งระดับบุคคลและกลุ่ม โดยต้องได้รับความร่วมมือจากทุกสถาบันทางสังคมในชุมชนเข้ามาสนับสนุนอย่างเป็นระบบ โดยการสร้างหน่วยงานหลักในชุมชน เช่น ศูนย์แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเรือกอลและจำลอง ซึ่งสามารถแสดงออกเป็นภาพจำลอง ดังนี้

ภาพที่ 1 การกำหนดระดับกลุ่มเป้าหมายในการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง

ประการที่สอง ต้องมีการกำหนดความรู้ที่จะจัดการความรู้ให้ชัดเจน เนื่องจากศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองไม่ได้เป็นเพียงวัฒนธรรมในเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น แต่เป็นวัฒนธรรมที่มีการเชื่อมโยงกับความเชื่อ ภูมิลักษณะวัฒนธรรมของกลุ่มชาวประมง ความรู้เรือกอลและจำลองจึงถือเป็นวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจของมนุษย์ที่ต้องทำความเข้าใจ ฉะนั้นการกำหนดให้ความรู้เพื่อการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง ต้องมีการกำหนดความรู้ให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนของความรู้ในระหว่างจัดการความรู้ โดยต้อง 1) สามารถแยกแยะความรู้ในเชิงรูปธรรมที่จับต้องมองเห็นได้ง่าย ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า จับต้องสัมผัสได้ถึงขนาด น้ำหนัก รูปแบบของเรือกอลและ 2) สามารถแยกแยะความรู้ในเชิงนามธรรม ซึ่งเป็นความรู้ที่ต้องอาศัยการตีความให้ความหมาย ทั้งนี้ในการกำหนดความรู้ในรูปแบบนี้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษาชี้แนะ และ 3) สามารถแยกแยะข้อมูลความรู้ทั้งที่เป็นเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณได้ **ประการที่สาม** กำหนดให้จัดเก็บความรู้ที่ได้จากการแยกแยะความรู้ในเชิงรูปธรรมและนามธรรม หรือความรู้ในเชิงคุณภาพและปริมาณก่อนหน้านี้ มาจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยต้องสามารถ 1) กำหนดรูปแบบในการบันทึกข้อมูลความรู้ให้มีความชัดเจนและง่ายต่อการนำความรู้ไปใช้ โดยอาจจะบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร หรือ บันทึกโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ 2) การตีความ และวิเคราะห์ความรู้ที่ได้ ต้องอาศัยประสบการณ์หรือคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในชุมชน เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าความรู้ที่ได้มานั้นเป็นความรู้ที่ถูกต้อง และไม่เกิดความขัดแย้งในชุมชนตามมา และ 3) แหล่งจัดเก็บความรู้ต้องสามารถจัดเก็บได้ทั้งในรูปแบบกายภาพและโลกเสมือน และควรมีลักษณะแบบเปิดเผยเป็นความรู้สาธารณะทั้งนี้มุ่งให้ความสำคัญกับการสืบสานและอนุรักษ์ **ประการที่สี่** กำหนดวิธีการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบและมีโครงสร้างหน้าที่ที่ชัดเจน ในขั้นตอนนี้เหมือนเป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบทางสังคมโดยต้อง 1) กำหนดให้ชัดเจนว่าใครเป็นผู้ส่งสาร ผู้ถ่ายทอดความรู้ 2) กำหนดขนาดของความรู้หรือข้อมูลของความรู้ให้ชัดเจน ก่อนถ่ายทอดความรู้ 3) กำหนดให้ช่องทางการถ่ายทอดความรู้ ผ่านตัวบุคคล สื่อ กิจกรรม สื่อชุมชน หรือ สื่อทางเลือก 4) กำหนดให้ชัดเจนว่าใครเป็นผู้รับความรู้เพื่อสามารถติดตามผลการรับรู้ในขั้นต่อไป และ 5) ติดตามหรือประเมินว่าความรู้ที่ได้เป็น

อย่างไร

ประเด็นหลักที่ 2 หลักนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกลและจำลอง ประกอบด้วยประเด็นย่อย 4 ประการ **ประการแรก** คือ การเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน โดย 1) ต้องทำความเข้าใจในประเด็นภูมิวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลักอาจเรียนรู้ผ่านเรื่องเล่าว่าด้วยเรือกลและจำลอง การทำความเข้าใจประเด็นนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญก่อนที่ผู้คนจะลงมือปฏิบัติ 2) ความรู้เชิงเทคนิคในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกลและจำลอง ความรู้ในขั้นนี้ถือเป็นความรู้ที่ต้องใช้ทักษะที่หลากหลายและต้องใช้เวลา จึงต้องลงมือปฏิบัติพร้อม กับผู้คนในชุมชน โดยเฉพาะผู้มีความรู้ความสามารถโดยตรงในชุมชน และ 3) ประวัติศาสตร์ชุมชนที่เชื่อมโยงกับการดำรงอยู่ของเรือกลและจำลอง ความรู้ในขั้นนี้เป็นความรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนรู้เกิดความตระหนักและให้ความสำคัญต่อทุนทางวัฒนธรรมในชุมชน อันแสดงให้เห็นถึงคุณค่าความหมายในวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การสืบสานและอนุรักษ์ **ประการที่สอง** คือ การเรียนรู้เชิงระบบ โดยการสรุปรวบยอดของข้อมูลแบบมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน การเรียนรู้เชิงระบบนี้ทำให้ผู้เรียนรู้เพื่อการจัดการความรู้ สามารถจัดระบบความคิดอย่างมีเหตุและผล เห็นการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด หากขาดการเรียนรู้เชิงระบบนี้ไปผู้เรียนรู้จะไม่สามารถจัดระบบความคิด และไม่ได้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ **ประการที่สาม** คือ การเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ในขั้นนี้ถือเป็นการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นหลัก โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อการสื่อสารเรือกลและจำลองให้ผู้คนในชุมชนและคนทั่วไปสามารถรับข้อมูลอย่างต่อเนื่อง อันเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกลและจำลองให้อยู่ในวงกว้างมากยิ่งขึ้น โดยที่ต้องมีการ 1) สร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้สื่อประเภทบุคคลในชุมชนเข้ามามีบทบาทร่วมสื่อสาร และ 2) สร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้สื่อประเภทกิจกรรมในชุมชนหรือนอกชุมชน **ประการที่สี่** คือ การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี MICE เป็นฐาน โดยอธิบายได้ว่า การจัดการความรู้มีความจำเป็นในการหาช่องทางในการถ่ายทอดความรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยที่การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี MICE เป็นฐาน ถือเป็นวิธีการปัจจุบันที่สังคมให้การยอมรับเพื่อการยกระดับทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมออกมาเผยแพร่อย่างสร้างสรรค์ โดยอาจจะเรียนรู้ผ่าน 1) การจัดเวทีเสวนาชุมชนในประเด็นการสืบสาน

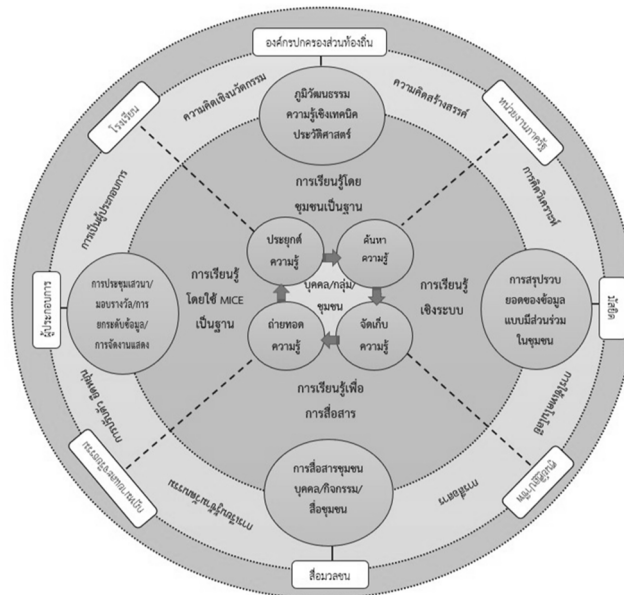
และอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง 2) การมอบรางวัลผู้สืบสานและอนุรักษ์ในชุมชนและขยายสู่กลุ่มภายนอก 3) การยกระดับข้อมูลในการสืบสานและอนุรักษ์ที่ทันสมัย 4) การจัดการแสดงความสำเร็จและฉากทัศน์อนาคตในการสืบสานและอนุรักษ์ที่ทันสมัย เพื่อให้เกิดพื้นที่แลกเปลี่ยนและสร้างสรรค์ต่อยอดเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองในอนาคตต่อไป

ประเด็นหลักที่ 3 หลักการเพิ่มทักษะสำคัญในการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง โดยกำหนดให้ผู้จะดำเนินการจัดการความรู้ต้องพัฒนาทักษะในการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย **ประการที่แรก** คือ ความคิดสร้างสรรค์ กล่าวคือ 1) ต้องสามารถเสนอแนะในการทำงานเพื่อแสดงให้เห็นถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลองอย่างต่อเนื่อง 2) ใช้ความคิดในการออกแบบวิธีการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลองที่หลากหลายผ่านเครือข่ายที่หลากหลาย 3) ต้องสามารถวิเคราะห์ประเมินเพื่อสะท้อนความคิดสร้างสรรค์ในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลองอย่างต่อเนื่อง **ประการที่สอง** คือ การคิดวิเคราะห์ กล่าวคือ 1) ต้องสามารถวางแผนจัดลำดับความสำคัญในการจัดการหรือแก้ไขปัญหาในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลองได้อย่างมีเหตุผล 2) มีกระบวนการคิดที่ใช้หลักการเพื่อพิจารณาไตร่ตรอง บนพื้นฐานข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ 3) เข้าใจจุดมุ่งหมายในการคิดสามารถวิเคราะห์ตีความข้อมูล รวมถึงสรุปผลได้อย่างน่าเชื่อถือ **ประการที่สาม** คือ การใช้เทคโนโลยี กล่าวคือ 1) มีความรู้ความสามารถในการใช้โปรแกรมพื้นฐานทางคอมพิวเตอร์ได้ 2) นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบเทคโนโลยีเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลองได้ และ 3) มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี **ประการที่สี่** คือ การสื่อสารสร้างสรรค์ กล่าวคือ ผู้เรียนรู้เพื่อการจัดการความรู้ในการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง 1) ต้องเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของการสื่อสารในปัจจุบัน 2) สามารถเข้าใจกระบวนการสื่อสารและฝึกฝนทักษะการสื่อสารได้ทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง **ประการที่ห้า** คือการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม โดยการ 1) เคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการปฏิบัติตัวของผู้อื่น 2) ค้นหาความรู้ทางวัฒนธรรมจากการได้พูดคุย พร้อมทั้งเข้าใจแก่นแท้ของความแตกต่าง **ประการที่หก** คือ การปรับตัวและการยืดหยุ่น ทั้งนี้ต้องสามารถ 1) ปรับตัวเข้ากับ

บทบาทที่แตกต่างกับงานที่ตนเองสนใจหรือคุ้นเคยได้ 2) มีความรู้ ความเข้าใจในการสร้างความสมดุลเพื่อรับมือกับความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการจัดการความรู้ **ประการที่เจ็ด** คือ การเป็นผู้ประกอบการ โดยที่ผู้เรียนรู้ต้อง 1) เข้าใจวงจรชีวิตของผู้ประกอบการชุมชนเพื่อชุมชน 2) ต้องสามารถสร้างไอเดียธุรกิจใหม่เพื่อส่งเสริมรายได้ชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชน **ประการที่แปด** คือ การคิดเชิงนวัตกรรม อาจกล่าวได้ว่า 1) เข้าถึงข้อมูลของสถานการณ์ของการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลอง 2) สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสร้างแนวคิดเพื่อการพัฒนาการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลอง และ 3) สามารถนำผลการวิเคราะห์ไปทดลองใช้อย่างต่อเนื่องเพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลอง

ประเด็นหลักที่ 4 หลักการมีส่วนร่วมและชุมชนเข้มแข็ง โดยที่ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนออกมาว่าองค์กรต่าง ๆ ทางสังคมจำนวน 8 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนจะต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการยกระดับระบบนิเวศเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ผ่านนโยบาย วิสัยทัศน์ โครงการ กิจกรรมของหน่วยงาน ประกอบด้วย **หน่วยงานแรก** คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดย 1) ต้องเข้ามามีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสืบสานและอนุรักษ์ 2) อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ **หน่วยงานที่สอง** คือ หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ โดยจะต้องเข้ามาทำหน้าที่ในการ 1) ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชน 2) ส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจในวัฒนธรรมชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์สำคัญ **หน่วยงานที่สาม** คือ หน่วยงานด้านศาสนาในชุมชนอย่างมัสยิดต้องเข้ามาทำหน้าที่ในการ 1) เสริมสร้างความเข้มแข็งโดยใช้หลักความเชื่อว่าด้วยการดูแลชุมชน สังคม 2) เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมในมิติทางความเชื่อเพื่อให้วัฒนธรรมชุมชนยังคงดำรงอยู่ **หน่วยงานที่สี่** คือ ศูนย์ศิลปาชีพ โดยต้อง 1) สนับสนุนการพัฒนาทักษะฝีมือของครูศิลปาชีพในชุมชน 2) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวกับพระราชดำริ **หน่วยงานที่ห้า** คือ หน่วยงานด้านกฎหมายและจริยธรรม โดยทำหน้าที่สำคัญ คือ 1) มีบทบาทในการปกป้องสิทธิและคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน และ 2) สนับสนุนให้ดำเนินการสืบสานและอนุรักษ์บนหลักการจริยธรรมที่ถูกต้อง **หน่วยงานที่หก** คือ ผู้ประกอบการในชุมชน ทั้งนี้ต้อง

1) สามารถสนับสนุนและขยายโอกาสทางเศรษฐกิจให้ชุมชน 2) สร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อชุมชน **หน่วยงานที่เจ็ด** คือ สื่อมวลชน ทำหน้าที่ในการสื่อสารภาพลักษณ์และสร้างพลังการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวให้ผู้คนสนใจการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลองทั้งในระดับชุมชน ชชาติและนานาชาติ **หน่วยงานสุดท้าย** คือ โรงเรียนในชุมชน โดยให้ความสำคัญกับ 1) บทบาทในการสอนและสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับเยาวชน 2) เชื่อมโยงและออกแบบการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลองผ่านรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุประบบนิเวศการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองในพื้นที่ชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอมือเมือง จังหวัดนราธิวาส ดังภาพท้ายนี้

ภาพที่ 2 ระบบนิเวศการจัดการความรู้ เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองในพื้นที่ชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอมือเมือง จังหวัดนราธิวาส

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่นำเสนอไปข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าระบบนิเวศในการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วม จะมีบทบาทสำคัญต่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอกและจำลองในพื้นที่ชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส อาจกล่าวได้ว่า การจัดการความรู้เป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและมีความเป็นนามธรรม แต่เป็นเรื่องที่สามารถบริหารจัดการให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมได้ ระบบนิเวศในการจัดการความรู้ที่ผู้วิจัยนำเสนอจากการค้นพบในงานวิจัยนี้จึงเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการจัดการเพื่อให้ความรู้ทางวัฒนธรรมที่กระจัดกระจายอยู่ในชุมชนสามารถจัดการให้เป็นองค์ความรู้ของชุมชนเพื่อชุมชนได้ ข้อค้นพบจากการวิจัยพบว่า หลักการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอกและจำลอง เป็นองค์ประกอบเชิงหลักการประการแรกที่จะทำให้ศิลปหัตถกรรมเรือกอกและจำลองสามารถดำรงอยู่ได้ในชุมชน คือ ต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเรียนรู้ให้ชัดเจนซึ่งผู้เรียนรู้ดังกล่าวเป็นบุคคลสำคัญในการทำหน้าที่เป็นผู้สืบสานและอนุรักษ์ อย่างไรก็ตามในงานข้อค้นพบยังไม่ปรากฏออกมาเป็นช่วงอายุ แต่กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นลักษณะบุคคล ในที่นี้ผู้วิจัยมองว่าบุคคลใดก็ตามที่เป็นสมาชิกในชุมชนล้วนเป็นเจ้าของทางวัฒนธรรมของชุมชน ลักษณะบุคคลนี้จึงไม่จำกัดเฉพาะผู้สูงอายุ หรือในกลุ่มเยาวชนเท่านั้น แต่สามารถเรียนรู้ได้ทุกช่วงวัย ที่ผู้วิจัยกล่าวเช่นนี้อาจกล่าวสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา ที่ผู้คนทั่วโลกกำลังตื่นตัวต่อการพัฒนาทักษะอนาคตที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของคนยุคใหม่ให้สามารถใช้ชีวิตในแต่ละช่วงวัยและพัฒนาตนได้ตลอดในทุกช่วงวัยของชีวิต (Mastathiwong 2017) นอกจากนี้พบว่าในการสืบสานอนุรักษ์เรือกอกและจำลองหากต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบแล้ว ต้องกำหนดความรู้ที่จะจัดการความรู้ให้ชัดเจน จัดเก็บความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงกำหนดวิธีการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบและมีโครงสร้างหน้าที่ที่ชัดเจนโดยที่ Viriyapinit (2022) ได้เขียนประเด็นการจัดการความรู้ให้เป็นระบบในหนังสือ มองวัฒนธรรมสู่การจัดการความรู้ว่าจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามาทำหน้าที่ โดยเฉพาะในช่วงจัดกิจกรรมทางการจัดการความรู้ หรือ การนำความรู้มาแบ่งปันกันผ่านเทคโนโลยี กล่าวโดยสรุปว่าการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดความรู้ และวิธีการจัดเก็บถ่ายทอดความรู้จะนำไปสู่การสร้างองค์กรใหม่ในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ใน

การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน เพราะเมื่อสามารถสร้างกลุ่มเป้าหมาย จัดระบบความรู้ที่ดีจะผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการ ความรู้และจะนำไปสู่การสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองอันเป็น วัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

เช่นเดียวกับหลักนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองจะมีบทบาทสำคัญต่อการสืบสานและอนุรักษ์ ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองได้ดีต่อเมื่อมีการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ เหมาะสมกับการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ จากข้อค้นพบในงานวิจัยพบว่า 1) การเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐานที่ให้ความสำคัญกับความรู้ด้วยภูมิวัฒนธรรม ว่า ด้วยเรือกอลและ ความรู้เชิงเทคนิคในการทำเรือกอลและ รวมถึงประวัติศาสตร์ชุมชนถือ เป็นความรู้ที่ให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นฐานในความหมายของชุมชน อนึ่ง Suttirat (2016) ได้นำเสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นข้อมูลคุณค่าที่ ปรากฏขึ้นอยู่ในชุมชนว่าเป็นการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ข้อเสนอว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เช่นนี้ควรให้ผู้เรียนรู้ในชุมชนคัดเลือกเนื้อหาการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้วิจัยเคยนำเสนอในข้อก่อนหน้านี้ว่า การจัดการความรู้เรือกอลและเป็นทั้งความรู้ ในเชิงรูปธรรมและนามธรรม หรือในศาสตร์ว่าด้วยการจัดการความรู้ให้นิยามสิ่งนี้ว่า เป็นความรู้ที่สามารถจับต้องได้จากการแสดงออกมาเป็นระบบโครงสร้างที่ดี เช่น เล่ม หนังสือ คู่มือ เอกสารที่กล่าวถึงเรื่องเรือกอลและจำลอง อีกอย่างคือ เป็นความรู้ที่ยังอยู่ ในตัวมนุษย์ อันเป็นความรู้ที่อยู่ในประสบการณ์ ระบบคุณค่า ความหมายในตัวมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะจัดการให้ได้มาซึ่งความรู้ ฉะนั้นการเรียนรู้ทั้งสองประเภทล้วน เกี่ยวข้องกับระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อาจต้องอาศัยความสัมพันธ์ในระยะหนึ่ง จึงจะได้ความรู้ขึ้นมา โดยที่ Garudamuang (2002) ได้ให้มุมมองเช่นนี้ว่าการกลับไป หาความรู้ในอดีตของคนในชุมชนต้องอาศัยความเชื่อในการปฏิบัติ ฉะนั้นผู้เรียนรู้ใน ชุมชนควรเป็นบุคคลในการเป็นผู้เลือกเรียนรู้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบคุณค่า ระบบภูมิ ปัญญา และระบบอุดมการณ์อำนาจของผู้เรียนรู้ในชุมชนเป็นหลัก 2) สำหรับรูปแบบ การเรียนรู้เชิงระบบในที่นี้หากสังเคราะห์จากข้อค้นพบในงานวิจัย รูปแบบการเรียนรู้ เชิงระบบในที่นี้หมายถึง ความรู้ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ที่ควรมีการสรุปขยายอด ของข้อมูล โดยอาจเชิญชวนผู้เกี่ยวข้องในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการยืนยันความรู้

อย่างไรก็ตามการสรุปขอบเขตของข้อมูล หรือกระบวนการนำไปสู่ข้อมูลอาจจะไม่ได้เกิดขึ้นอย่างง่าย ในมุมมองของ Parinyasuthinan (2018) กล่าวว่าการศึกษาหรือพัฒนาประเด็นความรู้ชุมชนยังขาดความเข้าใจถึงพลวัต บริบท เวลา กระบวนการ และความต่อเนื่อง เบื้องหลังความคิดนี้อาจกล่าวได้ว่า ในการจัดระบบความรู้ที่ได้ในชุมชนนั้นยังต้องอาศัยกระบวนการอย่างเป็นรูปธรรมอันหมายถึงการจัดการเรียนรู้ในเชิงระบบนั่นเอง ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้เชิงระบบนั้นสามารถกระทำในรูปแบบกระบวนการที่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด อย่างไรก็ตามวัตรกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนรู้ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร เนื่องจากการเรียนรู้เช่นนี้จะทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน หากขาดการสื่อสารอาจทำให้ข้อมูลที่มีอยู่ไม่อาจนำไปสู่กลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ในชุมชนได้ ทำให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนอยู่ในวงแคบและจำกัดอยู่ในพื้นที่ระดับกลุ่มเท่านั้น ฉะนั้นการเรียนรู้เช่น Netpokas (2021) ได้กล่าวในหนังสือนิเทศศาสตร์นวัตกรรมท้องถิ่นว่าเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาท้องถิ่นของตนเอง ในที่นี้ผู้วิจัยมองว่าการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลองต้องอาศัยรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสื่อสารไว้ด้วยเพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเรื่องราวที่มีอยู่อย่างสร้างสรรค์ และหากชุมชนให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อการสื่อสารก็จะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ตามมาด้วย (Ruangnapakul 2023) ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในการดำรงไว้ซึ่งศิลปหัตถกรรมเรือกอลและนั่นเอง

สำหรับหลักการเพิ่มทักษะสำคัญที่ใช้ในการจัดการความรู้เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลอง ข้อค้นพบจากการวิจัยพบว่า ทักษะที่กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การปรับตัวและการยืดหยุ่น การเป็นผู้ประกอบการ และการคิดเชิงนวัตกรรมเป็นชุดความคิดในการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตสำหรับมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกหน่วยงานในทุกระดับกำลังให้ความสำคัญ ในรายงานการพัฒนามนุษย์ประจำปี พ.ศ. 2564 และ 2565 ของ UNDP (2022) กล่าวได้นำเสนอไว้ว่า การพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตจากทุนทางสังคมเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อเตรียมรับมือกับ

ความไม่แน่นอนสำคัญในอนาคต ทักษะในศตวรรษที่ 21 จึงมีบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกกระดับ ฐานคิดที่กล่าวมาผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่า การสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองมีความจำเป็นต้องใช้ทักษะข้างต้นไว้ด้วย อนึ่งหลักการมีส่วนร่วมและชุมชนเข้มแข็งเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองยังคงต้องใช้พลังอำนาจท้องถิ่นในการจัดการความรู้ ในที่นี้ผู้วิจัยมองว่าการสืบสานและอนุรักษ์เรือกอลและจำลองผ่านการจัดการความรู้เช่นนี้ถือเป็นการสืบค้นและวิเคราะห์กระบวนการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นในตัว อันแสดงให้เห็นว่าสถาบันทางสังคม องค์กรชุมชนในชุมชนจะต้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมในการจัดการความรู้เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ร่วมด้วย โดยมีผู้นำชุมชนทำหน้าที่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกเรียนรู้หลักร่วมด้วย งานวิจัยของ Mulyani & Basrowi (2024) ที่ศึกษาประเด็นความสัมพันธ์ของผู้นำกับการส่งเสริมความยั่งยืนกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยว่า ผู้นำชุมชนที่มีภาวะความเป็นผู้นำสูงในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงรักษาชุมชนจะช่วยยกระดับการพัฒนาชุมชนได้ดีกว่าผู้นำที่ขาดภาวะผู้นำ ในที่นี้ผู้วิจัยกำลังชี้ให้เห็นว่า หลักการมีส่วนร่วมในการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองในชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยกลุ่มผู้นำชุมชนเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม อันเนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการกระจายอำนาจ ของความรู้สู่ชุมชนอย่างแนบเนียน ทั้งนี้ผู้วิจัยมองเพิ่มเติมว่าในสังคมไทยควรสร้างระบบนิเวศการจัดการความรู้ให้เป็นค่านิยมและทำให้เป็นวัฒนธรรมของชุมชน หากสามารถทำได้ จะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการดำรงไว้วัฒนธรรมของชุมชนในที่สุด

โดยสรุปแล้ว ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าระบบนิเวศการจัดการความรู้ในการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมเรือกอลและจำลองในชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นการจัดการความรู้ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่หลากหลายทุกช่วงวัย และต้องมีการกำหนดความรู้และวิธีการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการแบ่งปันและจัดเก็บข้อมูล อีกทั้งทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 จะช่วยส่งเสริมการจัดการความรู้ได้ดีอีกด้วย โดยมีผู้นำชุมชนและหน่วยงานในชุมชนร่วมกันเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินการ ทั้งนี้ประโยชน์ของการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมเช่นนี้จะทำให้ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ที่เข้มแข็ง เป็นการ

เสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นและเป็นพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า สำหรับในด้านการนำไปใช้ ชุมชนสามารถ บูรณาการความรู้ที่ได้ไปพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การสร้าง รายได้ผ่านงานฝีมือและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำหรับการบูรณาการในอนาคต ควรมีการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาครัฐ สถานศึกษา ใน ลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้ที่ทันสมัย มีสื่อดิจิทัลเพื่อการเข้าถึงที่ ง่ายขึ้น โดยจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ฝึกอบรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมส่งเสริม ทักษะการเป็นผู้ประกอบการสำหรับคนรุ่นใหม่ในชุมชน เพื่อให้การอนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่นมีความยั่งยืนและเติบโตตามบริบทของสังคมปัจจุบันต่อไป

References

- Garudamuang, S. (2002). *ความสำคัญของภูมิปัญญาไทยกับการศึกษาตลอดชีวิต* [The importance of Thai wisdom in lifelong education]. Nonthaburi: Sukhothai Thammathiraj University.
- Kanchanapan, A. (2017). *พื้นที่ความรู้ มานุษยวิทยา คนสามัญ* [Knowledge Spaces, Anthropology, Common People]. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Manager Online. (2023). *ชาวนราฯ ร่วมชมการแข่งขันเรือกอและ - เรือยอกอง - เรือคชสิทธิ์ ชิงถ้วยพระราชทาน* [Nara people attended the training of Kor boat competition and - Yeo Kong - Kochasee boat for the King's Cup]. Retrieved March 31, 2023, from <https://mgronline.com/south/detail/9660000085271>.
- Mastathiwong, C. (2017). *ความท้าทายของศตวรรษที่ 21 กับการเรียนรู้ยุคใหม่*. [The challenges of the 21 century and modern learning] Available: Retrieved October 12, 2023, from <https://knowledgefarm.tsri.or.th/new-educational-system/>.
- Mulyani & Basrowi. (2024). The effect of environmentally oriented leadership and public sector management quality on supply chain performance: The moderating role of public sector environmental policy. *Uncertain Supply Chain Management*, 12(1), 471 - 480.
- Netpokas, A. (2021). *นิเทศศาสตร์นวัตกรรมท้องถิ่น* [Local Innovation Communications]. Pathumthani: Nakorn.
- Office of the Special Committee for the Coordination of Royal Initiatives. (n.d). *โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ* [Royal Initiative Project Retrieved]. Retrieved April 15, 2023, from <http://km.rdpb.go.th/>
- Parinyasuthinan, U. (2018). *การจัดการชุมชน* [Community Management]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

- Ruangnapakul, N. (2023). *คู่มือเครือข่ายเฝ้าระวังและรู้เท่าทันสื่อ* [Media Surveillance and Literacy Network Guide]. Office of the Safe and Creative Media Development Fund.
- Sangkaphan, J., Churngchow., C. & Laeheem., K. (2018). การจัดการความรู้ชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้โหนดนาเลเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา [Community Empowerment Based on Local Wisdom: A Case Study of the Nodenalay Learning Center in Sathing - phra District, Songkhla Province]. *The Journal of the Thai Khadi Research Institute's*, 15(2), 249 - 300.
- Suttirat, C. (2016). *นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (พิมพ์ครั้งที่ 7). 80 Innovative Learner - Focused Learning Management* (7 th ed.). Nonthaburi: P Balance Design and Printing.
- Swangshod, V. (2018). *อุตสาหกรรมกับเศรษฐกิจทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์* [Creative Cultural Industry and Economy]. Bangkok: Paphim Press.
- UNDP. (2022). *The 2021/2022 Human Development Report*. New York: United Nations Development Programme.
- Viriyapinit, M. (2013). *รวมแนวคิดหลากหลายมุมมอง องค์การแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ภาควิชาการ* [combines various perspectives. Organization of Learning and Knowledge Management, Academic Department]. Bangkok: Shinsayam.
- Viriyapinit, M. (2022). *มองวัฒนธรรมสู่การจัดการความรู้* [A Cultural Perspective on Knowledge Management]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.